

ԱՅԳԱՅԻՆ

ՆԱԼԼԸ ԽԱՆՏԱՆ ՄԷՔԹՈՒՊ

1873 ՎԵՄԵՐ 15 'Ի ՆԱԼԼԸ ԽԱՆՏԱՆ

... ՄԷՔԹՈՒՊ

Ղազէթայի միւթէպէրինդին 2093 նիւմէրօլու նիւսխէսինտէ, թահրիւրէ լաղպէթ պուրուլան, վէ ինքարէ վանգը պէնտինէ տայիր օլան միւթայէտանը մէտէնիյէթէ բէք մուվաֆֆըքալը էմամ, ինքարէտէ պուլունան իրմէնի միւթէթ տալարըմըլըն, քէնտի հազգըլարըն արամաղա գուտրէթէրի թէպուլը իտէմէզ, վէ սէպէպիտէ շուտուր քի, էհալի շիմտիյէ գատար քէհալէթ սէպէպի իլէ ֆաղըր գալըպ, վէ մէրգուլմ Տօնէլեան էֆէնտին բէնչէսինտէ պուլունմուլար տըր... ալս, միւթէթ, ֆաղիւրիկի պիւրմիսին սէն... մէղըրի Տօնէլեան էֆէնտի թէէսսիւր սահիպի օլտուղունտան, էհալի ինքիլի իտէր, վէ հալիյէ հազգըն արամաղա:

Նաղանեան Արթ. Պօղոս վարդապետ րէսմէն ինքարէյէ վարըլ օլուպ, վէ պիր վազըթ սէֆիւլիք չէքտիքտէն սօնրա, իսլահաթ իչին թէճէսսիւր իտէր վէ կէօրիւր քի, նէ քիլիտէ նիզամ վար, նէ տէ մէթէպտէ վէ նէ տէ վանքտա, նաւըլ քի կէչէն սէնէ բաթրիգիտանէն ինքի իլէ, Գիւրճակեան Գիւր. Արիստակէս սրբազան Ատանաեա կիտէճէյի էսնատէ, իսալ չըքըպ միւմալիյէ սրբազանտան վանքըն ալթըռնէլիք հիսապընը ալաճաղը վաղըթտա, Տօնէլեան էֆէնտի օնտա հազըր պուլունմուլ, վէ պէն օլ հիսապըրը ալաթմտէլի էօրֆ կէօսթէրէքէք, իսալ գը տէֆ իլէմիլ տիր, պուլսէ, ինսա. նըն տըլընա սըլար պիր չէյ տէյիլ տիր, քիրա, ալթըռնէլիք պիր հիսապըն, ետըլըն պիր սաաթ զարֆընտա ալընմաեաճաղը ալիքեար տըր:

Պօղոս վարդապետ պուլ մատտէյի թասաթ իլէտիկինտէ, պիր թազըմ միւրալիլէրի պէրապէր կէթիլէրէք գանտըրմաթ իսթէմիլ, վէ միւմալիլէյի վարդապետ ալի անլահարտգ, հիւքիւմէթ մարիֆէթի իլէ իճրա իթմէքէլի տիւրալիլէլ իսէ տէ, քէնտի սըֆաթընա եազըլմաեաճաղընտան, բաթրիգիտանէն թահիլընէզտիլէնէ պըրազմըլ տըր, Միւթէթ, գանդի պիրինի սէօլլէյէյիմ, նաւըլ քի վիճակըլարտան վէ վանքտան քիւլլէ օլարադօն պիր օգկա կիւմիլ, իսթանպուլ կէօնտէրիլիլ, վէ ետըլըն իթի գընդ իլէ, պիր գաւաղան, վէ պիր տէ աղանի ետըլարըլըլ, վէ օն պիր պին զշ տա մէսարիֆ իթմիլ տիր:

Պիր գալ սէնէ ագտէմ Հանէսեան հանգուցեալ Թալիք եպիսկոպոսուն գըրգէլի պին զուրուլուգ զգեստի, վէ օն պէշ պին զուրուլ նազտէն մէվաճուտի վանքա գալտըլ էմամ, մէպլաղը մէզպուրուն նէրէյէ սարֆ օլունտուղունու քիմսէ պիլմէզ, մէզքիւր վանք Տօնէլեան էֆէնտիյէ եաղըրգ օլմուլ տուր, զիրա սիւտ գալաթ չօգ տուր, վէ պաղը տա ուխտաւորըրա գիւտըլթիկեան օլուր ալտանմալարը իլին, Տօնէլեան էֆէնտի քէնտի քէյիլի թանտըլընտան, հէր իէնի կէլէն առաջնորդա էվլէլա թէնպիհի շու տուր սազըն, օլմաեա քի հիւքիւմէթէճ օլան իլլէրէ գարըլաթըն, քիրա, սէն րուհանի պիր քիմսէ սինտ տէր:

Միւմալիլէյի Նաթանտան վարդապետ Նալլը Խանտ կէլիպ, սաճմա. նաղարապէս քուէ գուվլէթի իլէ, գա. սապայի մէզքիւրտէն ալթը քիլիտէն

միւթէթէպ պիր թաղ. խորհուրդ ինթիսապ իթտի, խիմէրի պէր վէճէի աթի գիւր օլունուր, եանի Դաւիթ աղա Մանուկեան, Պօղոս աղա Ճէրահեան, Պետրոս աղա Սոխակեան, Սաղաթիլ աղա տէր Յակոբով, Թաղէոս աղա Սարաֆեան վէ Յակոբ աղա Արէլեան. վէ պուլարըն իւզէրինէ տալի Մանուկեան Մուսէս էֆէնտիյի քէնտի թարաֆընտան քինիլ նապ իլլէտի. միւմալիլէյիմ աղալար տէրազապ դարառունուն իսլահանս էլ աթարազ, պիր հայկաթան դասատու կէթիլմէլէ, վէ պիր գըզ մէթէպի ալմաղա գալգըլտըլար, վէ պուլարըն իլէրուլմէսի իչին տալի պիր թանգարան ալաթըլար քի, իլէրուտէ տահա կիւզէլ հաւաթալէր վիւմէլէ հազըրըմ:

Գասթանպուլ վիւթէթի Պօղոս միւթէսարըֆըլը կէօնիւք գալմազամլըլընտա պուլ տէֆա պէշ նէֆէր քըրիստոնեայ իսլամիլիթի գապու իթմիլլէր տիր, Տահիլ օլանլարըն իթիսի Հայ վէ իւլիւ տալի րուլ միւթէթին տէն տիր:

ՏԱԽԻԼԻՑԷ

Տէվլէթի ալիեհէնի 1872 սէնէսի իսթիգրազ թահիլիւթըն, Լօնտրա պօրսապընտա թէտալիլինէ, պօրսա գօմիթէսի թարաֆընտան գարար վիւրիւմիլ օլտուղու, թէլէկրաֆ իսպէրլէրինտէն տիր:

Նաֆիա նաղըրը բաշա հազրէթլէրի, իզմիլ չըմէնտըֆէր աթիլիեաթընը մուտիլէնէ զըմընտա, բաղար կիւնիւ Տօրըմա վէ իզմիլ ճանիպինէ աղիմէթ իթմիլլէր տիր:

Միւթէթէպ Գիւրանգ րաշանըն պիրաթէրի եուսուլէ էֆէնտի իլէ, միւստուլի Նասրի պէյ, Տէր սաաթէթէ կէլիլլէր տիր:

Պաղըլ Մուսթաֆա բաշա հազրէթլէրին շաճըր, կէչէն բաղար իթէսի կիւնիւ ֆիւճէթէն վէֆաթ իլլէմիլ տիր:

Տէրսաաթէթ տէն Պասարեա կէօնտէրիլէն միթալիլէթ թօրարը իլէ իլնէլի թիւֆէնիլէր, Պաղտատա նազլ օլունմուլ տուր:

Օսմանը գըզ մէթէպէրինէ վարժուհի եթիլիլտըլմէք իլին, միւստուս պիր մէթէպ քիւշաթ օլունմաաղը իլիտիլմիլ տիր:

Իլիտիլիլէ կէօրէ, ալթըլըքտան մաաթա, պէլիլք վէ մէթալիք ագճէ, 720 պին քիսէ րատտէլէրինտէ օլուպ, էվլէլէրի սէնէլէրտէ 130 պին քիսէլիլի օրթատան գալտըլըլտըլ կիպի, կէչէն ալտան պէրու 35 պին քիսէլիք պէլիլք վէ մէթալիք օրթատան գալտըլըլմէք վէ պուլ հիսապլա, մէզքիւր խիքիլէլէրին ազ պիր միւտաթէթ գարֆընտա գալտըլըլմազը անլաշըլմէք տըր:

Պաղըլ էրպապը վուգուլուն թահա գըրընա կէօրէ, տէվլէթ Ալիեհ, իսթիգրազաթ իսթիլիլիլէսինէ, իրա վիրտիլի վէ պուլուն ֆորգը ֆիւթաթ իսէ, 100 պին քիսէլէ պալիլ օլտուղու ճիհէթլէ, շիմտի, պուլուն գազաթըլաճաղը կիպի, էհալի տալի, Թիւք ու իթաթընտա թէսիլաթա նալիլ օլաճաղ տըր:

Եւսթատան Դուստը շէրիֆէ գատար ետըլաճաղ տէվիլ եօլուն կէչէճէյի մահէլլէրին, միւհէնտիլէր մարիֆէթի իլէ աթիլիեաթէ քէլիլիլէսի իլիթապ պուլմուլ օլտուղունտան, ետըլըն

տա աթիլիեաթէ ինչալիլէսինէ տալի պէտ վէ միւպաշէրէթ օլունմաճաղը, օլթարաֆտան ալընան իսպէրլէրտէն անլաշըլմէք տըր:

Սըրպիա իմարէթիլին մագարըլ իտարէսի օլան Պըլլըրաթ շէհրինիլ իլլէահը, տէմիր եօլլարըն ինչաթ միւնաթէպէթի իլէ, պուլունտան պէօլլէ հէր քէսէ ալըգ լիման իթիլիլաթ օլունմաճաղընտան, իտարէի մէրքէլիլէ հէյէթիլլէ պէրապէր, Սըրպիսթան օրթաթընտա քեալին Պըրէքօնէվիլ նամ շէհրէ նազլ օլունմաճաղը, զազէթալարտա օգուլմուլ տուր:

Մէմալիլէր մահրուսէյի շահմէտէ, Հիճաղտան մաաթա, հէր եէրտէ էնէպիլլէրին էմաթա մութասարըլ օլաճաղարըլ հազգընտա, մուգաաթէմա Պապըլալիլին թանգիլ իթիլիլիլիլ զալիլաթէյի, էքսէր տիւլլէ մուսղղա մանըն գապուլ վէ թասաթ իթիլիլլէրի կիպի, Եուլուն տէվլէթիլին աալի, կէչէնլէրտէ իլ պուլ նիզամմաթէյի վաղը իմալ իլլէթիլիլիլ եաղմըլ իտիլ, Պուլ քէրէ, էնէպիլ զազէթալարընըն եաղտըլարըն նէգըրէն, Եուլուն գըրալը հալմէթուլ Եօրիկ հաղրէթլէրի, պուլ վէսիլէ իլէ, տէվլէթ Ալիեհ իլէ Եուլուն տէվլէթի պէլիլիլտէ տէրքեար օլան տօսթիլուղուն պիր գաթ տահա արթըլմաթ զըմընտա, գաթը հալլէթ շէհրիլարի իլէ վիւքէլայի ֆիլիսալ հաղարաթէն մալսուս րիւթպէյի միւթիլիլիլիլ պաղը նըլանլար կէօնտէրէճէլի անլաշըլմէք տըր:

Եուլուն գըրալը հաղրէթլէրի, կէչէնլէրտէ հէյէթլէ վիւքէլանըն թէլլէրիլ միւսթիլիլիլ իլէ իրաթ իլլէթիլիլիլ նուլթուլունտա, տէվլէթ Ալիեհ իլէ Եուլուն հիւքիւմէթի պէլիլիլտէ, հալտուլուղուն տէֆի հազգընտա պիր մուգալլէլլիլ մալսուսէ աղա օլունմաճաղըն պէտան իլլէմիլ իտի, Պուլ տէֆա, Աթիլաթտան ալընան իսպէրլէրէն նէգըրէն, էնգըլալարըլ գօլալա մաթ իլլին, տէվլէթ Ալիեհ իլէ Եուլուն տէվլէթիլին հիլիլ իթիլիլտա, թարաֆէյի հուտուտ տալիլիլտէ պէշ սաաթլըք մէսաֆէեհ գատար աթէր սէվգ օլունմաճաղ, վէ իճապը թագտիրտէ, իլ պուլ մուգալլէլլէն ֆէսիլ իլլէթալընա թարաֆէյիլիլ հազգուլ սէլահիլիլիլ պուլունմաճաղ իլլիլ:

Կէչէն սէնէ, հարէթէթիլ արղտան իսրապ օլան Անթաթիլա շէհրինիլ ինչա վէ թամիլինէ միւպաշէրէթ օլունմուլ օլտուղու, Հալէպտէն եաղըլմէք տըր:

Միտիլիլիլ առաթընտա պին օգգա թիւթիլիլ գալըլըլմէք իսէ տէ, չարըլ տէրուլիլտէ թուլիլմուլ օլտուղու, մահէլլիլ հալաթիլիլտէն տիր:

Ղօրօս ճիլարընտա էնգըլալարըն պուլարալք իսպիլիլէ արթմէք օլտուղու, մահէլլիլտէն եաղըլմէք տըր:

ՎԱՐՆԱՏԱՆ ՄԷՔԹՈՒՊ

1873 ՎԵՄԵՐ 11 ՎԱՐՆԱՏԱՆ

... ՄԷՔԹՈՒՊ

Ղազէթանըլըն 2107 նիւմէրօլու նիւսխէսինտէ, Վարնաթան եաղըլան, վէ Ալիմ թէէսսիլիլ սէրնամէլի պիր պէնտինիլիլ մա թէէսսիլիլ միւթալա իթտիլ, վէ ֆիլիլաթ իլարէթի վագտա հիլ պիր միւպալաղա օլմաթըլ կէօրիլմիլ իսէ տէ, անտէն սօնրա հաեաթիլիլ մէրգուլար, անէեթիլիլալլէթիլ Բատիլաշիտէ Թիլ կիրիֆթ օլունարաթ, վուգուլի հալի օլմուլ կիպի իլարար իթմիլ օլտուղալարընտան, պէրվէճիլիլ Թիլ թալիլիլ իլարա միւ

սարաթ օլունմաղլա, զազէթալիլ միւթէպէրինիլ քէօշէսինէ տէրճի նիեազ օլունուր:

Մէրգուլալ էնգըլալար պէշ առէտ օլուպ, պիրի վարնալըլ մէհուր հաճիլլէթլէր օլուլ օլուպ, տիկէրի Ալթըլէլլէք օլուլ Մարտիրոս, վէ իւլ նէֆէրիլ տալիլ քէօյիլ Միւսիլմանլարտան իպարէթ տիր. պուլար էվլէլլէ գուլուն պիր իթիլիլաթ իլլէրինէ (տիկէր արգատալարըլ տա վար իմիլ), բէրլէպէ կիճէսի սաաթ սէքիլ րատա տէլլէրինտէ, մէրգուլուն իսանէսինէ տուլուլ, վէ օտա գալունունու գըրաթաթ իլլէրի կիրէլլէր, վէ մէրգուլ Գարաթալըլ թուլարաթ ագճէլլէրի վիւմէսինիլ, վէ ֆալիլաթըն ալթունլու ֆէսիլիլ թէսիլիլ իթմէսինիլ, պըլաղ գուլվէթիլլէ էմիլ իլլէմէքտէ իքէն, գարալըլա պուլունան գօմիլունու տուլաթա, սէսի էրտիլիլ տէրէճէտէ գալաղիլ տէյի պաղըլմաթընը, վէ գալիլաթ օլան տէլիլալըլ հէր նաթըլ իսէ պիր արալըք էլլէրինտէն սալունալարազ գալաղըլ ճիհէթլէ, արգատալարըն գալուն եանընտա օլան արգատալարընա (չիւնիլ իւլիլ Եօգարտա վէ իթիլիլ գալունա պէլլէմէքտէ իմիլլէր), պիրիլիլ գալըլալք վուլուն տէյի պաղըլմալարըլ իլլէրինէ, իլլէ պըլալա պիրալէն մէրգուլուն գալիլաթըն վուլունալար իսէ տէ, տէլիլալըլ եարալալըն շիտտէթինէ պալաթալարազ սօգաղա չըգարաթ, «ճան գուլթարան եօգ մուտուր» տէյի պաղըլալարընտան, իլլէրալըլար իլլէք օրատա տուլմալըլք տան ֆէնալըք չըգաճաղըլ անլահալարաթ ֆիրար իթմիլլէր տիր. պուլուն իլլէրինէ գօմիլունալ իսանէյի մէզքիլլէրէ կիթալլէրինտէ, Գարաթալ իսարապտին եիլլիլտէ տէօրթ վէ գալիլաթընտ տալիլ պիր պըլաթ եարաթ, վէ սաղ էլլինիլ օրթա բարմաղընըն եարաթան գօմիլ օլտուղու, վէ մալստուլունունու գալիլաթընտա պիր պըլաթ եարաթըն զարալըլա օլուպ, վէ գալիլաթըն տալիլ պալըլ պըլալա տարալ իտիլլէրէք, իւլիլիլտէն տէ եաթմաթաթ օլտուղալարըլ կէօրիլմիլ տիր:

Իլլէ միւթէթ, վուգուլի հալի իսպէր ալըլալար, միւթէսարըլք բաշա հաղրէթլէրի, բէք չօգ իլլէրտէ էհալիլ իթտիլիլ էյիլլէր կիպի, պուլուն տալիլ պիր իլլէլիլ էհալիլ իսօնուտ իտիլ, հիւսնիլ թէվէճիլիլլէրին պիր գաթ տահա արթմէք տըր, չէօլլէ քի տալիլիլ գալիլիլ եիլլ պալըլարընտան, մէհարէթիլ քեալիլիլ պուլունան Ալի Օսման աղալըլ ճէլպ իլլէ մէրգուլուն հալտուլարըն մուլաթ սուլաթէլլէրէ էլէ կէլիլիլմէլլէրինիլ թէնպիլիլ պուլունմուլ օլտուղունտան, էրթէսի կիւնիլ գաթիլլէրին պէլիլիլտէ էլէ կէլիլիլմէսինէ մուլաթիլաթ օլունալարըլ քիլ շիմտի իսթիլիլաթ օլունմաթաթ օլտուղալարընտան, իթտիլլէր իսպալաթ թիլլէր իլլէմիլլէրտիր, պուլ պալաթն ուլունթմաեալըլ ճիլաթէթ պալըլ քեաթիլիլ Ալի էֆէնտի իլլէ, միւթանթըլթիլալիլ վէ Հասան էֆէնտիլլէրին տալիլ զալլէթլէրինիլ, քիրա, պուլ սըրատա պալաթ իլլէ պալաթալարաթ, հազըլաթ իլլէ հալիլ մէյաթան չըգարմաեալ չալըլալաթ տըրլար:

Միւթէլիլիլ, շիմտիլիլ պուլ գատարըլք մալիլմաթլա իլլէթիլիլ իտիլ, իլլէրունտէ տահա սալիլ արգատալարըլ տալիլ օլուպ օլմաթըլըլ, վէ նէ եօլուն միւճաղաթ թէրթիլ օլունտուղունու պիրտիլլէլիլ տալիլ վատ իտէրիլ:

— Բրուսիա տէլէթի զինքի թէսար-
րուֆուստ օլան լէհիսթան գըմըն-
տա վազը Բօզան չէհրիստէ թապ օ-
լունմագտա օլան Գըրօստիզ զաղէ-
թաքըն մուհարրիքի տօքթօր Զէս-
մանքի նէշր իթիտիքի պիր պէնտաէն
տօլանը թաշիթ թէվգըֆա ալքընպ ,
պատէլ իսթիսթագ , տէօրթ մահ միւտ-
տէթլէ հապսընա գալար վիրիւմիտիքի :

— Ինկիլթէրրատա Նօրվիճ Ո'նօն
նամ հարիգ սիկուրթաք գումրանեա-
օք , պու սէնէ հիսսէտարանքնա երեզ-
տէ ալթմըշ քեար բայը թագսիմ իլլէ-
միշ , վէ մէշքիւր գումրանեանքն 30
լիրանա չըգարտըղը հիսսէլէրին գըյ-
մէթի , պու կրեքի կիւն , 250 լիրա
օլունդու կիպի , սանտըղընտա տախի
իճթիսթան , եարթ միլեոն լիրա մէվ-
ճուտ օլուպ , կէշէն սէնէ 100 միլեոն
լիրա գատար , եանդըն սիկուրթաք
իճրա իլլէմիշ տիր :

— Բուսիա տէլէթիին 1873 սէնէսի
իրատ վէ մէսարիքի տէֆթէրինտէ , թա-
թարիսթան էեալէթիին վարիտաթը ,
իւշ միլեոն 320 պին 889 գարպօն , վէ
Գաֆգաւեա էեալէթիին վարիտաթը
պէշ միլեոն 885,059 գարպօն հիսապ
օլունմուշ , վէ թաթարիսթան էեալէ-
թիին , Բուսիա մէմալիքին իլհագը ,
պէշ սէնէ , վէ Գաֆգաւեանքն իլհագը
իսէ , 50 սէնէտէն զիեալէթիին օլունդու
հալտէ , թաթարիսթան , զիեալէթիին
րիտաթ հալտ իլթիմիշ տիր :

Թաթարիսթան էեալէթիին ու-
ղունդու , օն պէշ պին օթուգ ալթը
միլեպպա միլ , վէ էհալիսի , պիր պու-
չուգ միլեոն նուֆուս տուր : Գաֆգա-
սիա էեալէթիին ուղունդու իսէ ,
իւշ պին տօգուգ երիզ օթուգ պիր միլ-
րէպպա միլ , վէ էհալիսի , իւշ միլեոն
իքի երիզ զըրգ տօգուգ պին ալթմըշ
պէշ նուֆուս տուր :

— Ինկիլթէրրատա կէշէն 1871 սէ-
նէսիտէ իճրա օլունման թահիրի նու-
ֆուսա նէգարէն , ինկիլթէրրատ , վէ Բա-
գօչիա , վէ իրլանտատա ճէման 30 միլ-
եոն 628 պին 382 նուֆուս էհալի վար-
իմիշ , 1861 սէնէսիտէ , էհալիսի մէր-
գումէ , ճէման , 29 միլեոն 70,900 նու-
ֆուս օլուպ , պու հիսապա կէօրէ , օն
սէնէ զարֆընտա 2 միլեոն 557 պին 900
նուֆուս էհալի արթմըշ տիրա :

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿՈՆ

ԵԶՆԱԿ ՄԵԼԻԲԵԱՆԻ ԴՈՐԾԻ
(Շարունակութիւն և վերջ)

Սմբատ Մուշեղեանի պաշտպան զ-
Սենեքերիմ Արծրունին իւր ճաւի մէջ
գլխաւորապէս պալատի ուշադրու-
թիւնը դարցրեց հետեւեալ հանգա-
մանքերի վերայ :

Նա իւր կողմից առաջարկում էր պ-
Պրոկուրորին դաշն կապել թէ արդ-
եօք ար Գործ մասին դատադոմէրին-
ներն ինչի վերայ պիտի հիմնվին Պաշտ-
պանը դորա համար կրկնեց պ. Բալան.
դիւնի ար օրը ասած ճշմարտութիւնը
թէ ար օրը դատաւարանական լիճուք ,
որ հիմնվում է միայն առաջնական քնն-
նութեան վերայ է անկանոն : Այս կե-
տից նախելով գործին նա կարծում էր
թէ ամենագլխաւոր խնդրին ար Գոր-
ծի մէջ է ար , իճէ ինչ բան պիտի ըն-
դունենք սկզբնական աղբիւրը , որ տե-
ղից ծագումէ հետեւողաբար մեղադ-
րութիւնը Մուշեղեանի դէմ :

Կան գործի մէջ գլխաւոր հանգա-
մանքներ և երկրորդական հանգա-
մանքներ , և նոյա մէջ կայ արեւելիս
անքակտելի Լօգիկական կապ որ եթէ

գլխաւոր փաստը կորցնէ իւր նշանա-
կութիւնը , երկրորդական փաստերը
ինքն ըստ ինքեան ոչնչանում են , «Ո-
րովհետեւ Մուշեղեանի մանգուլ ար-
վորդայով որտեղ կենում էր հանգույ-
եալ Նշնակը , ինքն ըստ ինքեան ոչնչ-
մեղադրական նշանակութիւն չէ ունե-
նում , եթէ նրան չկապեն մի այլ ծան-
րակիւ հանգամանքի հետ : Միւս բան ,
որ Մուշեղեանը , դիցուք մարդասպա-
նութեան միւս օրը ձիով մէկ բան տա-
նից դուրս տարաւ յետոյ Նշնակի մար-
մինը գտնվեցաւ քաղաքից դուրս հորի
մէջ , այս հանգամանքը կապելով կամ
առանց կապի Մուշեղեանի զբօսնելու
հետ ար փորոցումը , երբէք չէ կարող
ծնուցանել համոզմունք թէ Նշնակին
սպանողը նա էր , որովհետեւ չէ յայտ-
նի , թէ տարակող տարած բանը ինչ
էր : Ուրեմն այդ հանգամանքին նշա-
նակութիւն տալու համար հարկաւոր
էր նոյա տալ մի կապ գլխաւոր նիւթի
հետ , և այդ նիւթը չուտով որոշվեցաւ
Աննայ Մելիքեանի ցուցման մէջ , Այս
վերջինը միայն տալիս է նշանակութիւն ,
իմաստ , նպատակ , գոյն վերոյիշեալ
մասնաւոր , երկրորդական փաստերին :
Ուրեմն , ասում էր , պ. Արծրունին
Աննայ Մելիքեանի ցուցումն առանձնա-
կան քննութեան ժամանակին վերոյիշ-
եալ մտքով միայն պիտի լինի աղբիւր
այն դատողութիւնների , որոնք այսօր
մենք պիտի ասենք որ գործի մասին ,
գտնեալ վերաբերութեամբ Մուշեղեա-
նին :

Ընդունելով այդ պրօպոզիցիան պ-
պաշտպանը համոզում էր , թէ Աննայի
ցուցումն հարկաւոր է քննել որքան կու-
րելի մանրամասն , որ ցոյց տար նորա
ցնորական բնութիւնը նորա անիմաստ
և անբնական լինելը : Աննայի ցուցումն ,
ասաց պաշտպանը , է պառկալ տկեր ե-
րեւակալութեան , ցնորքի անխելք
դաս , որ ավել է նորան վառ ուսու-
ցիչը անընդունակ աշակերտահօյն ,
ներողութիւն խնդրելով պալատից , որ
ստիպուած է մի փոքր անհետեւողու-
թիւն անել իւր խօսքի մէջ , պ. պաշտ-
պանը , յայտնեց իւր գործածքը , որ
ոչ քննիչը , դատաւարան , ոչ պրօկու-
րօրները այստեղ և երեւանում բոլոր-
ովին ուշադրութիւն չը դարձրին մէկ
բանի վերայ թէ արդեօք ինչ էր պատ-
ճառը , որ Նշնակի ելքայի խաչատուր
Մելիքեանի այդ պիտի վրդովմունքը ,
կասկածանքով , երկիւղալի նախազգաց-
մունքով , սարսափելով լսեց և իմա-
ցաւ , Նշնակը չէ երեւում , անհետա-
ցել է :

Ինչէր դորա պատճառը , որ խաչա-
տուրը իւր եղբոր անհետանալը , հա-
մարեց անբնական երեւոյթ : Այդ հար-
ցը ոչ ոք չի մինչև այս րոպէն չէ պարա-
պեցրել թէ և գործի մէջ կան փաստեր
որոնք հարուածում են կարգաւորի ե-
րեւակալութիւնը , Ահա փաստերն , Եզ-
նակի կենդանի ժամանակը , ասում էր
խաչատուրը , կրկնում էր թէ ճեա իւր
թշնամիներէն չէ վախճում , վկայ
Միլարի Յարութիւնեան պատմեց , թէ
երեք , և կէս ամիս Նշնակի մահուա-
նից առաջ եկաւ նրա մօտ մէկ մարդ-
և առաջ , գնանք , Լիւնակին իւր տան
մէջը սպանել են . վկան եկաւ Նշնակի
տունը , որտեղ սա առողջ և կենդանի
զբօսնում էր պատշաճ վերայ : Նոյա
տեանելով Նշնակը չորհրդակայութիւն ա-
րեց նոյապիսի , նոյա ցաւակցութեան
մասին , և ասաց թէ արձակվեցան քա-
նի մի աւազակներ , քայց ոչինչ չը կա-
րողցան ինասել և փախան : Այս փա-

տերի նշանակութիւնը պալատի հա-
կացեալու համար պ. Արծրունին պա-
մեց հանգուցեալ Նշնակի անցեալը և
կեանքը հասաւ այն մտքին , որ Նշնա-
կի կեանքը միշտ պիտի պատած լինէր
երկիւղով և թշնամիներով , որոնք մի-
ջոյ էին փնտռում որսալ նրան և զո-
հել նրա կեանքը իւրեանց վրէժխնդ-
րութեան համար : Ահա՛ պատճառը ,
որ խեղճ Նշնակը յիշում էր միշտ , թէ
նա ունէ թշնամիներ որոնցից երկիւղ
չէ կրում , դորանով է մեկնվում որ
քաղաքի մէջ համարեալ օր ցերեկով
յարձակվում են Նշնակի վերայ նորա
տան մէջ , ինչպէս ասում է Միլարի
Յարութիւնեան : Թողնելով այս ուղիղ
ճանապարհը գործի հետազոտութեան
համար դատաստանական իշխանու-
թիւնները ընկել են Աննայի ցնորքի հե-
տադրութեան ետեւից , Մանրամասն
և երկար քննելով մեղադրեալ Աննայի
ցուցումն որ նա տուել 285 նոյմարերի
պ. պաշտպանը հաստատում էր , որ նո-
րա առաջին բառից մինչև վերջինը բո-
լորը զրպարտութիւն է , սուտ է , խօ-
սելով նահանգական դատարանի վճռի
այն մասին , որ Աննայի նոյմարերի 285
ցուցումն գերազանց է համարվում ,
քան թէ ար , որ նա ավել է գործի
վճռի օրը (որտեղ Աննան խոստովանեց
թէ նա Մուշեղեանին 'ի զուր է մե-
ղադրել և թէ Սմբատը անմեղ է) և
քննելով դատարանի կրօնքը , թէ ա-
ռաջի ցուցումն Աննան տվել է իւղծի
ձայնի հրամանով Նշնակի մարմնի գտն-
նվելու աղբիւրութեան տակ պ. պաշտ-
պանը ասաց . « Նայենք բանին լիւնա-
կան հայացքով , երբ այդ խիղճը պիտի
առաւել բարձր ձայնէր Աննայի մէջ ,
այն րոպէս արդեօք որ նա մէկ ձե-
ռով օրօրում էր իւր երեխայի օրօրոցը
և միւս ձեռով ստրտալիսի հանգըս-
տութեամբ անվրդով շաղաղում էր այդ
երեխայի հօր տիրէն , թէ այն ժամա-
նակ , երբ Աննան մինչև ճեղքում հեր-
քում էր գտած մարմնի նմանութիւնը
Նշնակի հետ :

Արդեօք այն ժամանակը երբ երե-
խաները միւս օրը անդադար հարցա-
նում էին , ուր է մեր հայրը երբ ամէն
մի քայլ , ամէն մի առարկայ տան մէջ
պատերը և յատակները անխնամ լիւն-
նում էին Աննայի նորա գարշելի , մա-
հապարտ գործը քան թէ այն ժամա-
նակ , երբ Աննան բանտումը անբարո-
յական մտքերով էր զբաղված : Երբ
արդեօք Աննան , եթէ նորա մէջ կային
մարդկային զգացմունքներ , պիտի խօ-
սար ճշմարիտ , այն ժամանակը երբ
ամբողջ քաղաքը և երկրպիսի իւր զան-
գակների ձայնով թափում էին նորա
գլխին երկնքի և երկրի անէծքը , քան
թէ այն ժամանակը երբ Աննան քննի-
չի առաջը կանգնած բացատրում էր սու-
նարնութեամբ իւր մեղաւորութիւնը :
Թողնենք , պարօններ , ասաց պաշտպա-
նը , որ այդ խղճի շարժումները Աննայ
Մելիքեանի մէջ չկար խղճմտանք , որ
ընդունակ լինէր նրան մի որ և իյէ
բան հրամայելու : Երկրորդական փա-
տերը քննելով , պ. պաշտպանը ասած .
այն վկայները , որոնց վերայ հիմնվել
էր խաչատուր Մելիքեանը , Հաստա-
տեցին . ոչ այն բանի մասին , թէ Մու-
շեղեանը 27-28 սեպտեմբերի զբօսնում
էր ուրիշների հետ գիշերը այն փողո-
ցում , ոչ նորա ձիով Նշնակի տանից
բխել դուրս բերելը , բայց Ալէքսան-
Մուքեանի , որի մասին պաշտպանը
ասած թէ նա քանիցս անգամ փոխ-
վել է իւր խօսքերը զանազան հանգա-

մանքների պատճառաւ և ուրիշն նորա
բառերի վերայ ուշադրութիւն չէ կա-
րելի դարձնել : Վկայք Գարտաշեանը ,
Արքայ Դադաշ օղլի , և Անտօն Պետ-
րոսեանը հաստատում են , թէ նոյա
ներկայութեամբ անոց Մուշեղեանին .
« տուր ինձ 200 մանէթ » . ևս կը յայտ-
նեմ ճշմարիտ իսկական մեղաւորներն :
Գրիգոր Ավանի Մահադ Ալի օղլու
Չաքարեանի խօսքերից երեւում է որ
մեղադրել Մուշեղեանին : վերջապէս
Աննայ Մելիքեանը դատարանի առաջ
խոստովանեց , որ Մուշեղեանը Նշնա-
կի մարդասպանութեան գործումը ան-
մեղ է :

Թագուհւոյ վարդանեանի վկայու-
թեան վերայ երկար խօսելով , պ. պաշտ-
պանը . նորա ցուցում է մեկնում էր
բոլորովին յօգուտ Մուշեղեանի , որով-
հետեւ այդ վկայուհին պարզ տեսել է
մարդասպաններին , նոյա հագուստը ,
մազերի գոյնը մինչև անգամ նշմարել
է , Հասկանալի է , որ եթէ մարդաս-
պանների մէջ լինէր Մուշեղեանը թա-
գուհին նրան կը ճանաչէր , իբրեւ իւր
հին ծանօթին : վերջապէս պ. պաշտ-
պանը ինչեց , որ այն րոպէս երբ եզ-
նակին սպանում էին՝ Սմբատ Մուշեղ-
եանը գտնվում էր իւր տանը չըլապա-
տած իւր գերդաստատնով և հիւրերով ,
առ հասարակ գոհհիւնները ժողովուր-
դի ստորին դասից լինում են ըստ մե-
ծի մասին զոհ սուտ վկայութեան չը
հասկանալով այն պատասխանաւորու-
թիւնը , որ նորա իրանց վրայ են ձե-
քում թէ մարդիկ և թէ Աստուծոյ ա-
ռաջ : Պաշտպանը համոզուած էր , որ
եթէ վկայներ լինէին ընդունակ ի բո-
կըզբանէ ունենալ համոզ և կամք , և
պարզ հասկանալին իւրեանց պարտա-
ւորութիւնը դէպի օրէնքը և իւրեանց
բարեկամները , այն ժամանակը Մու-
շեղեանը չէր ընկնի այս գործի մէջ :

Պալատը վճռեց 1. Աննայ Մելիքեա-
նին զրկել նորա բոլոր իրաւունքներից
և ուղարկել նորան բանտերումը բա-
նելու ութ տարով , ևս սրանից յետոյ
մշտական բնակելու Սիւրբեայումը , 2.
Սմբատ Մուշեղեանին համարեց այս
գործում անմեղ :

(Մեղու Հայաստանի)

Ի Լ Ա Ն (GALLEANI)

1868 ինտրվար 6 թարիխի Բարէլ դա-
ղէթաւորնա չու վէճի իլէ օդունմուշ տուր :
Ատի եազըլարը , մախտուսէն օլ իշ իլէ
մէշղաւ օլուպ տէ պիր թաղում ասնաթալ
պուլունշար իլէ եազըլարը կազը եէրինէ
սաթմագտան զիեալէթիին՝ պառաղըլըլ օլա-
պիլիւր . . . հալ պու քի , Միւսնըն ԿԱԼԵԱՆԻ
էճգաճընըն եաբըլըլ օլունդու ռիլէթուլ (պիր
նէվի նէպաթաթ) եազըլարըն իսմի վիլիէ-
րէք պիր թաղում ատի եազըլար սիւրիւլ-
մէքտէ տիր , մէշղաւ ռիլէթուլ եազըլ քէն-
սի ճիւնիսէն պիրիլիք օլուպ , իլլիստէ աս-
լա ռիլէթուլ պուլունման ասպիր եազըլար
իլէ իլլիլիլի եօգ տուր :

ԿԱԼԵԱՆԻՆԻ ռիլէթուլ եազըլարը կէօր-
մէշղաւ , գօլալա պու կիպի հիլիլիլէ կէլէ-
ճէլըլըլընտէն , էն մէշղաւ էճքիլիլըն վէ
էն միլթէպէր էճգաճըլարըն տալիլիլ իւղէ
էհալլէ պիրիլիլիք քի պաղըլարը կազը
գուլունարընըն իւղէրինտէ 0. ԿԱԼԵԱՆԻ
եազըլարըն օլունմաւ տիգաթ իլլիլիլիլըն :

Իքի գուլթուտ 2 ֆրանքա սաթըլըլըն :
Խաթմագտան Աննիլը պիրատիլիլըն . վէ
Մ. Վէլիլի վէ դուրանեանըն , վէ Տէլլա
Սուտա էճգաթալիլիլընտէ պուլունմուր :

ՈՒՆԻԳ ՂՈՋԻԹՈՒ

ՊԱՐԱՊԵՏ Յ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ղալթատա Բէնճէլմիլի բաղարընտա
Տ. 29 իստի խանընտա